

Natuur.stad

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - MAART - MEI 2023 - JAARGANG 13 - NUMMER 1
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

10^{DE} INHEEMSE PLANTENMARKT!

DE INSECTENCHALLENGE, NIETS VOOR MIJ?

WANDELEN IN DE MOLENBEEKVALLEI



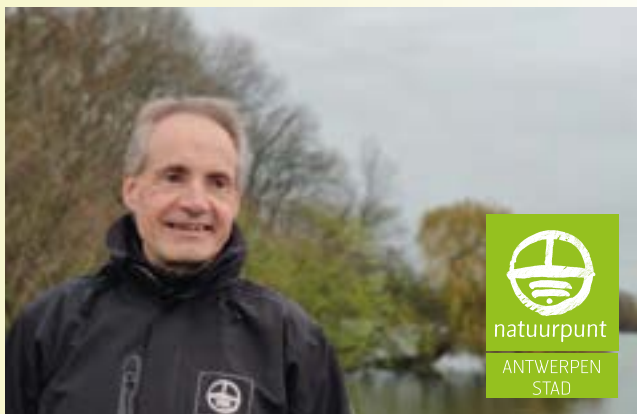
natuurpunt

ANTWERPEN
STAD

"Daar is de lente, daar is de zon"! Dit vrolijk lenteliedje zong Jan De Wilde in 1972. En ik word er nog steeds vrolijk van! Ook omdat ik dan denk aan al het plantenleven dat begint te ontluiken, en de biodiversiteit die daar mee samenhangt. Waar ik minder vrolijk van word, is dat het met die biodiversiteit nog altijd bergaf gaat. Daarom dat we met onze Natuurpuntafdeling de stad, andere partners én jou proberen te overtuigen om bij aanplanting voor inheemse soorten te kiezen. Want recent onderzoek bevestigde (nog maar eens) dat die keuze nog altijd veruit de beste is voor onze biodiversiteit.

"En ook nog nu het klimaat opwarmt?" hoor ik u al vragen. Toch wel! Als mens zijn we soms geneigd snel te willen anticiperen, maar de natuur heeft zich in de loop van duizenden jaren aangepast, dus we moeten ook de inheemse soorten de kans geven zich aan te passen. Overigens, van autochtoon plantgoed is geweten dat het een veel grotere genetische variatie heeft dan gangbaar plantgoed. Hierdoor zijn deze planten bij uitstek goed bestand om veranderingen in klimaat, verandering van standplaats, ziekten en nog onbekende milieuproblemen in de toekomst op te vangen. Ondanks veel onbekende factoren zouden ze wel eens heel nuttig kunnen blijken door hun aanpassingsvermogen.

Tot slot: waar ik ook vrolijk van word, is dat we jou al 10 jaar succesvol kunnen overtuigen met onze inheemse plantenmarkt! En dus willen we jou als lid op deze 10de editie



belonen! Breng je lidkaart op zondag 14 april 2024 mee en ontvang 10% korting op al jouw plantenaankopen!

Meer info over de inheemse plantenmarkt kan je terugvinden op p. 3.

Johan Wyckmans

Ondervoorzitter en verantwoordelijke Verenigingswerking

Inhoud

maart - mei 2024 - jaargang 13 - nummer 1

Voorwoord	2
Advertentie 10 ^{de} Inheemse plantenmarkt	3
Niets voor mij	4 - 5
Interview Joris De Rycke	6
Platte spiegelkever	7
Molenbeekvallei wandeling	8 - 9
Bijzondere vogelwaarnemingen	10
Wilde hyacint	11
Renmieren	13
Aankondigingen	14
JONAS: natuurslang	15
Activiteitenkalender	16

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Borgerhout binnen de Ring en het volledige district Berchem. Lid worden betekent dat je deel uitmaakt van een grote vereniging met meer dan 130.000 gezinnen, die in Vlaanderen 26.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen. (03-226 76 01) info@natuurpuntantwerpenstad.be

Vragen of opmerkingen kan u sturen naar: redactie@natuurpuntantwerpenstad.be

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 38/jaar. Te storten op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 met vermelding van je huidige lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuur.blad als het lokale ledenblad Natuur.stad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuur.stad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten kan op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg - projectnummer 7743'.

Natuur.stad is het driemaandelijks ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkt op vegetale basis door drukkerij Gazelle, Deurne. Oplage: 2.950 exemplaren.

Redactie: Christiane Lobbestael, Ria Van Bastelaere, Monique Van Dousselaere, Graziella Van Eylen, Koen Van Keer, Marc Van Outryve, Minne Verlinden, Johan Wyckmans.

Layout: Kolja Aertgeerts, Peter Kluppels



natuurpunt

ANTWERPEN
STAD

10^{de}
editie

INHEEMSE PLANTENMARKT

WILDER IS BETER

Zondag 14 april 2024 van 10u tot 16u
Dageraadplaats, 2018 Antwerpen
www.wilderisbeter.be

Ontdek ons volledige gamma van
**biologisch gekweekte,
inheemse planten** voor een
maximaal ecologische tuin!
www.wilderisbeter.be

Met klimplanten, van **autochtone herkomst!**
Voor **meer biodiversiteit!**

10% jubileumkorting op vertoon van je
lidkaart Natuurpunt

Onze markt is **makkelijk bereikbaar**
te voet, met je (bak)fiets, of het openbaar vervoer.

Niets voor mij...

Tekst: Peter Van der Jeught

Afgelopen zomer vroeg iemand mij of ik wou meedoen aan de insecten-challenge van Natuurpunt. Deze vraag verwonderde me enigszins, vermits ze uit de mond kwam van een volwassen persoon waarvan ik dacht dat ze zich met nuttiger zaken bezighield dan met spelletjes die toch meer voor kinderen bedoeld waren... Wat later, tijdens een wandeling, begon iemand anders er ook over. En in een zwak moment liet ik mij dan toch overhalen om deel te nemen. Een beslissing die mijn leven afgelopen zomer ingrijpend zou veranderen.... Vanaf dat moment had ik enkel nog oog voor kleine kruipende diertjes en voor mijn 'ranking'.

Voor wie tot de gelukkigen behoort die nog geen kennis heeft gemaakt met deze challenges: het is de bedoeling om met de app Obsidentify zoveel mogelijk soorten te identificeren aan de hand van een foto. Je rangschikking binnen de groep deelnemers wordt getoond en per gescoorde insectensoort stijgt je een aantal plaatsen...

Wees gewaarschuwd, deelnemen kan en zal uw geestelijke gezondheid schaden!



Fluweelmijt (foto: Michel Vuijlsteke)

Mijn sociaal leven zakte tot een absoluut dieptepunt. Tot overmaat van ramp hadden we ondertussen met enkele vrienden een groepje aangemaakt, waarbinnen een felle strijd woedde. Eten, persoonlijke hygiëne, slapen, alles moest wijken voor onze ambitie! We trokken er soms gezamenlijk op uit, maar de sfeer werd steeds bitsiger. Stiekem werd een zeldzaam exemplaar gefotografeerd, of 'per ongeluk' verjaagd, goede vindplaatsen werden geheim gehouden, plekken waar geen insect te vinden was opgehemeld...

Elke dag ging ik op loerjacht. Net zoals de koolmeesjes in mijn tuin bestudeerde ik iedere oneffenheid op een blad. Soms bleek een rood puntje een fluweelmijt te zijn, een vlek op een blad waren de gangen van de iepenzigzagbladwesp, een zweefvlieg was de snorzweefvlieg of de doodskopzweefvlieg... Insecten die me tot dan onbekend waren, kwam ik nu regelmatig tegen, zoals de zuringrandwants en de blinde bij... Soms bleek de oneffenheid een takje of een kakje, soms ontdekte ik echter al zoekende ook de blauwvleugelsprink-



Blinde bij (foto: Chantal Van Gool)

haan, die bij het opvliegen een blauwe kleur vertoont. Of op weg naar het Zwin speurend naar insecten zag ik een heleboel boomkikkertjes, geen insecten maar wel een mooie waarneming...

Een klein vliegje in het natuurgebied Klein Zwitserland te Morsel bleek het mooie en zeldzame pauwvliegje.

Ik leerde het verschil kennen tussen de stadsreus en de witte reus en maakte kennis met het hottentothaantje en het ongevleugeld lieveheersbeestje in de mooie tuin van Wouter. En toch was de opluchting groot toen ik eindelijk, uitgeput, op 31 augustus 2023 om 24u de strijd mocht staken. Opnieuw een normaal leven... zonder vrienden, maar met een mooie ranking!

Een challenge van Natuurpunt? Niets voor mij!*

**Ondertussen ben ik opnieuw gestart met de volgende challenge... Maar daarna stop ik er zeker mee...*



Snorzweefvlieg (foto: Chantal Van Gool)



Zuringrandwants (foto: Chantal Van Gool)



Hottentothaantje (foto: Jan Soors)



Pauwvliegje (foto: Peter Van der Jeught)

Voor wie het zou vergeten zijn: hernieuw je lidmaatschap!

Help ons om ook in 2024 de natuur in onze stad te beschermen en uit te breiden.

Schrijf je lidgeld (€38 voor het hele gezin) over op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 van Natuurpunt, met vermelding van je naam, lidnummer en adres.

Alvast hartelijk bedankt!

Het vrijwilligersteam van Natuurpunt Antwerpen Stad



VITIS

eten + drinken

open

woe-don — 1600u

vrij-zat-zon — 1130u

wij proberen zoveel mogelijk met lokale producten te werken

allergenen — vraag info aan de bar

reservaties — 0490434346

www.vitis-eten-en-dinken.be

Generaal Drubbelstraat 128, Berchem

Interview Joris De Rycke

Tekst: Marc Van Outryve



Joris De Rycke (foto: Hanne Geerinckx)

Wanneer ontstond je interesse voor de natuur, Joris?

Vrij jong, ik was 12 en had veel interesse voor salamanders. Nadien werd ik lid van de Jeugdbond voor Natuur en Milieu (JNM) en voorzitter van de afdeling Voorkempen. Mijn belangstelling ontwikkelde zich meer richting planten, de basis van vele ecosystemen.

Hoe werd je vrijwilliger bij Natuurpunt Antwerpen Stad (NAS)?

Op een dag fietste ik stapvoets door het natuurdomein Wolvenberg, onwetend dat dit niet mocht. Ik werd erop aangesproken door Erik Molenaar, toenmalig conservator. Ik vroeg hem naar merkwaardige planten in het gebied. Hij was zo vriendelijk me rond te leiden, ik stond versteld van zijn fenomenale plantenkennis. Gaandeweg werd ik als vrijwilliger actief bij FONAS, de plantenwerkgroep van NAS, waarvan Erik de bezielende voorzitter was. Na zijn overlijden in 2019 aanvaardde ik om FONAS verder te coördineren.

Kan je ons iets vertellen over FONAS?

Een plantenwerkgroep midden in de stad, dat lijkt niet evident. Toch vind je hier heel wat wilde planten. Soms gewoon tussen de straatstenen of in keldergaten, op kaaimuren, rond dokken en op braakliggende terreinen. Deze zomer ontdekten we een prachtig tapijt van duizendguldenkruid en zomerbitterling aan de Droogdokken. Deelnemers aan onze excursies leren niet alleen planten herkennen. Waarom groeien die planten juist hier, wat is het belang van de bodemsamenstelling? Wat is hun belang voor de biodiversiteit en de voedselketen? De interesse voor planten neemt toe bij onze bevolking. Je vindt de kalender van onze FONAS-excursies in dit tijdschrift en op de website van NAS.

Vrijwilliger worden bij NAS?

Er is voor elk wat wils! Ook bij FONAS kan je terecht, om eens een nieuw gebied te verkennen of een natuurwandeling mee voor te bereiden. We zoeken nog mensen voor onze administratie, bij het mailverkeer of bij het opstellen van een plantenlijst. De stad vroeg ons om in 2024 de flora te inventariseren in het getijdendok, de Brilschans en het Nachtegalenpark. Zin om te helpen?

Tips voor Antwerpen als groene stad?

Er is nog veel werk aan de winkel, in sommige wijken als bv. de Seefhoek is er nog te weinig groen. Het bermbeheer gaat in de goede richting met minder maaibeurten, maar groene stroken van 1 m breedte zijn vaak onvoldoende om een stabiele plantenpopulatie te garanderen. De wetgeving rond 'tijdelijke natuur' bewees haar waarde in de haven. In onze stadsparken hebben stukken wilde natuur en bloemrijke graslanden een hoge educatieve waarde, daarvan mogen er meer zijn. Groene daken herbergen talrijke micro-organismen en insecten, prima voor de biodiversiteit. Bij de aanleg van plantsoenen of tuinen gaat men best de oorsprong van het plantenmateriaal en pesticidgebruik na.

Wil je nog iets kwijt?

Ik kweek al enkele jaren appelbomen, met in de natuur weggegooid klokhuizen. Zo gaat niets verloren! Door het enten van twijgen afkomstig van wilde appelbomen aan het Noordkasteel, probeer ik in mijn tuin nieuwe variëteiten te kweken. De natuur blijft me verbazen. ■

FONAS Natuurslang (p. 15) - Oplossing

Adde R oodborstj E ge L ievheersbeestj E eekhoor N arci S pech T ul
P impelmee S alamander

De platte spiegelkever (*Hololepta plana*) in Antwerpen

Tekst: Gerd Dossche

Dit 8-9 mm 'grote' kevertje is zoals de naam het zegt plat en glanzend. Het is eigenlijk een zwart spiegeltje met pootjes en een kopje eraan. Net als bv. aaskevers en doodgravers zijn het echte voedselspecialisten met een goed ontwikkelde reukzin. De antennes zijn daartoe aan het uiteinde wat verdikt. Het is een recente toevoeging aan de Antwerpse insectenfauna. De eerste vondsten dateren van 1999 in het Ter Rivierenhof en het Sint-Annabos. Later werden ze op Schoonselhof en Wolvenberg gevonden. Veel ga je ze niet zien want ze leven op dode populieren in een voedzame laag tussen de schors en het hout, waar ze nog kleiner grut eten (mijtjes, vliegenlarven...). Ze leven dus niet van het hout en zijn ook helemaal niet schadelijk.

Hun aanwezigheid is gebonden aan dode populieren waarvan de schors een heel klein beetje los zit. Het is daar lekker vochtig, wat warmer dan in de omgeving en er is volop eten. Zodra de schors echt lost en zeker als ze eraf valt, vertrekken de kevertjes, die goed kunnen vliegen, naar andere en meer geschikte dode populieren die ze met hun antennes opsporen. De soort heeft zich in meerdere landen op korte tijd sterk verspreid, wat volgens mij wijst op een abnormaal grote sterfte bij het populierenbestand.

De wetenschappelijke naam van deze soort is een verhaaltje op zich: *Hololepta* betekent in het potjesgrieks de (ge)hele platte en *planus* is plat, maar dan in het Latijn. Het gaat dus om de 'hele platte platte'. In het Antwerps denken we dan aan iets anders. De naamgevers van soorten hebben voor een verwant spiegelkevertje trouwens nog zo'n naam bedacht: *Platysoma compressum*: letterlijk samengedrukt plat lijf. Echte lolbroeken die taxonomen.

In het werkingsgebied van Natuurpunt Antwerpen Stad zijn nog niet zo veel spiegelkevers waargenomen en 15 van de waarnemingen blijven zonder soortnaam. Toegegeven, in kleine kadavers, mest en ander afval zoeken naar kleine en op elkaar gelijkende glanzend zwarte kevertjes is niet zo leuk. Maar toch, er is nog werk aan de winkel.



Platte spiegelkever (foto: Gerd Dossche)



Natuurwandelingen in het Antwerpse door de VMPA (Vereniging voor Milieueducatie Provincie Antwerpen)

- 09/03/2024 om 14u00. Komt hier de lente al piepen? Nachtegalenpark (vertrekplaats parkingang Den Brandt, Beukenlaan 12, Antwerpen)
- 31/03/2024 om 10u00. Paasbloeiërs. Hof van Leysen (vertrekplaats naast Café Kamiel, Markgravelei 90, Antwerpen)
- 08/06/2024 om 14u00. Bomen vertellen hun verhaal. Middelheim (vertrekplaats terras Middelheim - Middelheimlaan 61, Antwerpen)

Tenzij anders vermeld, melden wandelaars zich gewoon aan op de vertrekplaats van de respectievelijke wandeling en is inschrijven niet verplicht. Voor meer info: vmpa-antwerpen-centrum@vmpa-vzw.be of via 0470-13 60 24.

Molenbeekvallei-Vremde

Tekst: Ria Van Bastelaere

De Molenbeekvallei-Vremde is een natuurparel gelegen in de Antwerpse gemeenten Boechout (Vremde), Lier en Ranst, beheerd door Natuurpunt Land van Reyen. Van bron tot monding biedt deze vallei een vrijwel ongerept, open landschap. Historische kaarten onthullen dat de Molenbeekvallei door de eeuwen heen een vochtige tot moerassige beekvallei is geweest. Deze omstandigheden maken intensieve landbouw onmogelijk. Deze gronden, met hun hoge ecologische waarde, vormen een zeldzaamheid in Vlaanderen en verdienen het om behouden te worden.

Fauna en flora

De moeraszone van de Molenbeekvallei herbergt een opmerkelijke variatie aan flora, met maar liefst 100 geïnventariseerde plantensoorten. Je vindt er onder andere echte koekoeksbloem, grote kattenstaart, pijptorkruid, scherpe boterbloem, gewone dotterbloem, enz. Talrijke mossen dragen bij aan de biodiversiteit. Het gebied dient als broedplaats voor diverse vogelsoorten, zoals torenvalk, sperwer, roodborsttapuit, groene specht, gekraagde roodstaart en zelfs de bosrietzanger is meerdere keren waargenomen. Verschillende kleine amfibieënpoelen bieden een thuis aan soorten zoals de bruine kikker, de alpenwatersalamander en de kleine watersalamander.

Wandelen

Voor wandelliefhebbers is er door het westelijke deel van de vallei een wandellus van ongeveer anderhalve kilometer aangelegd. Langs de route is een kijkwand, waar je bijvoorbeeld regelmatig reeën kunt spotten die komen drinken aan de poel. Wil je de Molenbeekvallei met een ervaren gids verkennen, contacteer dan Fred Vanhaverbeke, fred.vanhaverbeke@telenet.be, tel 03 321 66 15 of Luc Sels, maluc@skynet.be, tel 03 455 29 81.

De wandelroute loopt langs een oud kerkpad waarlangs de mensen vroeger naar de kerk van Vremde (aan de horizon) gingen (foto: Anja Wijffels)



In de lente en de zomer tonen de natte graslanden hun bloemenpracht. Rechts de echte koekoeksbloem (foto: Anja Wijffels)



Vanop de verhoogde wandeldijk zie je de typische wetlands aan beide zijden van het pad (foto: Anja Wijffels)

Plannen

Er is een concreet plan om een inclusief, rolstoeltoegankelijk vlonderpad aan te leggen zodat rolstoelgebruikers en andere mensen met een fysieke beperking het gebied kunnen bezoeken, ook wanneer het terrein zeer nat ligt.

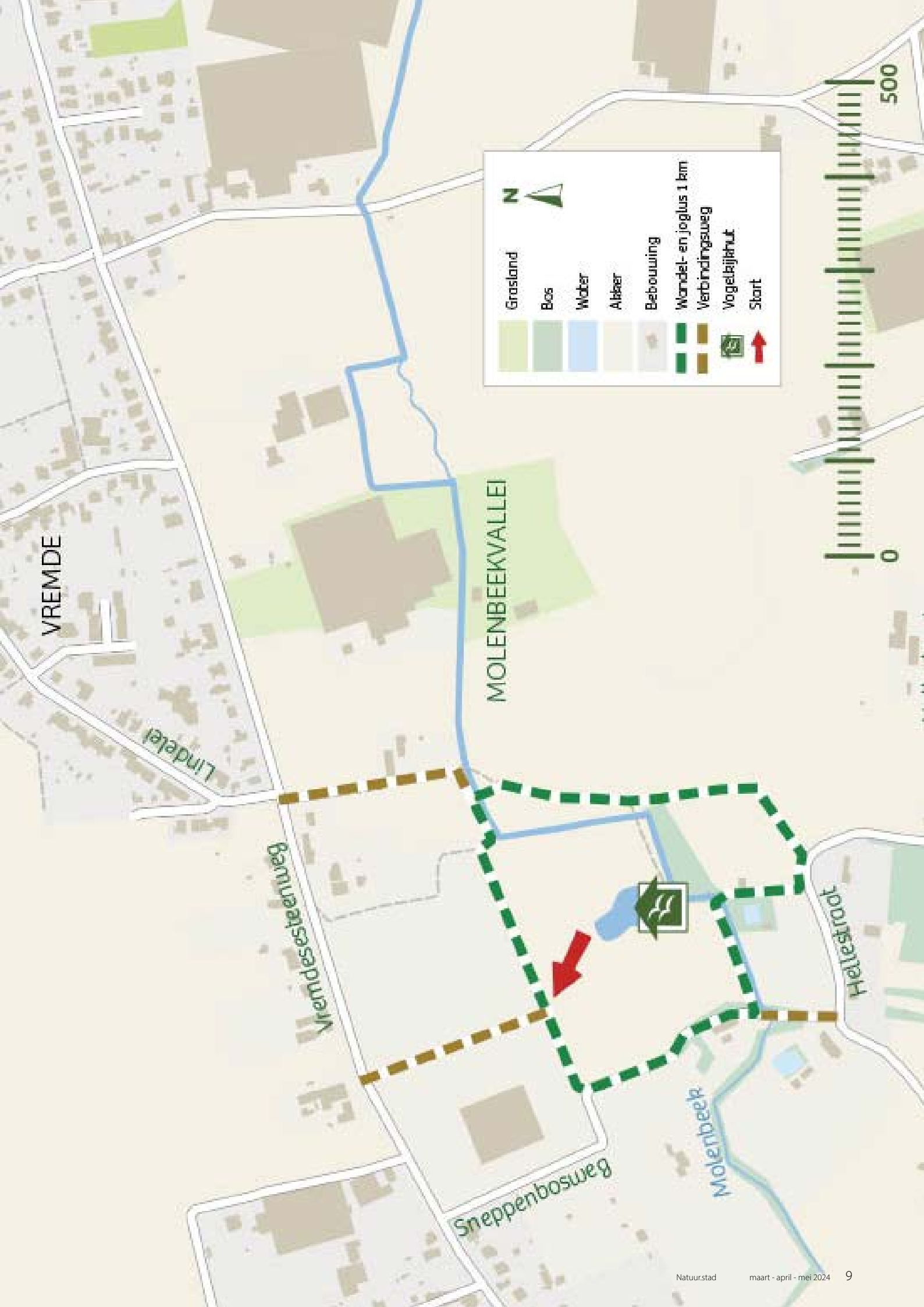
Verder wordt er ook gewerkt aan een wandeling op basis van QR-codes.

De exacte ingebruikname van beide voorzieningen is momenteel nog niet bekend. Hou dus de website in de gaten (<https://www.natuurpunt.be/afdelingen/natuurpunt-land-van-reyen>).

Ondertussen kunnen rolstoelgebruikers eventueel terecht bij De Maanwandelaars vzw. Zij beschikken over 'becasines', speciale offroad rolstoelen. Meer info: <https://polaris.rotarybelux.org/nl/content/news/show/13784?ce=1>.

Praktisch

- Vertrekpunt: Sportpark Sneppenbos, Vremdesteenweg 224, 2530 Boechout. Ruime parking en fietsenstalling beschikbaar. Bus 51 heeft daar een halte.
- Vrij toegankelijk op de paden, honden zijn welkom aan de leiband op het wandelpad.
- Bij regenweer of na een regenperiode zijn laarzen aangeraden.
- Nog niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers (zie onder "Plannen")
- De wandeling is niet bewegwijzerd. Neem dus het plannetje mee of gebruik de digitale versie die te vinden is op <https://www.natuurpunt.be/natuurgebied/molenbeekvallei-vremde>.



Bijzondere vogelwaarnemingen in Wolvenberg

Tekst: Guy Van Steen



In mijn vorig stukje schreef ik over tendensen in de Antwerpse vogelwaarnemingen die we kunnen afleiden uit de website waarnemingen.be.

Deze keer wil ik graag eens kijken naar enkele bijzondere waarnemingen in ons natuurreserveaat Wolvenberg-Brilschans.

Pestvogel (foto: Vadim Serebrenikov via iStock)

Pestvogel

Een heel bijzondere gebeurtenis was het verblijf van een groep van ongeveer 50 pestvogels in 1996. De vogels werden waargenomen van half februari tot einde maart. Pestvogels zijn één van de mooiste vogels die bij ons te zien zijn, ongeveer zo groot als een spreeuw. Hun leefgebied in de zomer is het uiterste Noordoosten van Europa. In de winter zakken ze af naar Scandinavië en Oost-Europa. Maar in jaren met een strenge winter en weinig voedsel komen ze in groepen tot bij ons. We hebben dan echte invasiejaren.

In de zomer leven ze van insecten. In de winter eten ze vooral grote bessen zoals lijsterbes, meidoorn, mispel, ... Ze eten ook wel appels en ander fruit.

Kleine bonte specht

In Wolvenberg kan men regelmatig groene en grote bonte spechten waarnemen. Maar één keer werd in de lente van 2010 door de toenmalige conservator van het gebied een kleine bonte specht gehoord. De roep/zang van deze vogel lijkt wel wat op het gelach van een groene specht maar is fijner. De kleuren zijn ongeveer dezelfde als die van zijn grote bonte neef maar hij is bijna de helft kleiner, ongeveer 15 cm. Een echte dwergspecht. De kleine bonte specht komt voor in bijna heel Europa maar weinig op het Iberisch Schiereiland. Het is een uitgesproken standvogel maar soms trekt hij toch en zien we hem als wintergast. De vogel is niet echt zeldzaam maar valt weinig op. Hij houdt van gemengde loofbossen. In een aantal bossen in de buurt van Antwerpen kan je hem wel vinden, o.a. in het Peerdsbos en domein Vordenstein, ook wel eens in het Rivierenhof.

Wielewaal

Eenmalig werd in de lente van 2017 een wielewaal gezien. Op dat moment zijn de mannetjes knalgeel met zwarte vleugels en staart. Ze zouden heel opvallend moeten zijn maar ze verblijven meestal hoog in de bomen tussen het gebladerte. Hierdoor worden ze toch weinig opgemerkt. De vrouwtjes zijn minder geel, een beetje groenig en grijzer. Zij vallen nog minder op. Je vindt ze dikwijls in populierenbossen in de buurt van water. In de buurt van Antwerpen heb je wel kans in de Hobokense Polder. De naam wielewaal kan je als een onomatopee beschouwen. De zang lijkt op de naam.

Glanskop en andere mezen

In 2022 kon je van half februari tot begin april een aantal glanskoppen bewonderen. De glanskop is een kleine grijsbruine mees met een zwarte kap. Ze zitten soms tussen groepjes kool- of pimpelmezen. Maar je ziet duidelijk het verschil, ze hebben geen geel in hun pluimen.

De glanskop lijkt als twee druppels water op de matkop. De kleur in de vleugels verschilt een beetje. De beste manier om ze te onderscheiden is door de zang. De vogel geeft de voorkeur aan oudere loofbossen maar komt ook voor in parken en tuinen.

In Wolvenberg kan men af en toe nog een derde gelijkende mezensoort zien. De zwarte mees is er al meermaals waargenomen. De kleuren zijn hier dezelfde als bij glanskop en matkop. Maar zwarte mezen hebben een witte vlek op hun achterhoofd, net als de koolmees.

Noteer alvast, op 14 juni sluiten we met vogelwerkgroep De Stadsmus ons werkjaar feestelijk af. Meer nieuws hierover weldra op de website van onze afdeling. ■



Glanskop (foto: Anneliese Grünwald-Märkl via iStock)

Wilde hyacint

Tekst: Marc Van Outryve

Een paarsblauw tapijt van hyacinten tijdens een boswandeling, op een mooie lentedag. Dat is de lente op haar best!



Groeiplaats wilde hyacint
(foto: Wim Declercq)

Bastaarden

De wilde hyacint of boshyacint is inheems in heel West-Europa, ook bij ons. Maar de kans dat je in de natuur een echte wilde hyacint aantreft, is niet zo groot. Je herkent hem aan zijn geurende paarsblauwe bloemen, in een trosje hangend aan een stengel die naar één zijde overhelt (zie tabel). Zelfs in een bos zie je regelmatig basterdhyacinten, die dikwijls voortkomen uit een kruising van de wilde hyacint met de Spaanse variant. Deze laatste heeft geurloze bloemen aan een niet-doorhangende stengel en bredere bladeren (tot 1,5 cm). Bovendien zijn er sedert de 18de eeuw meer dan 2000 verschillende cultivars in diverse kleuren gekweekt, die gemakkelijk verwilderen en zich zelfs als hybride kunnen voortplanten. Hierdoor en door het verdwijnen van oude bossen wordt de wilde hyacint stilaan een bedreigde soort. In ons natuurgebied Wolvenberg kan je nog wilde hyacintenvinden, ga maar eens kijken.

Voorjaarsbloeier

De wilde hyacint is een typische voorjaarsbloeier van oude loofbossen. Hij geniet van de prille lentezon, voor het bladerdak dicht groeit en het zonlicht stilaan afschermt. Op een tweetal maanden moet het plantje voldoende groeien, bloemen dragen en zaadjes produceren. Vooral hommels (meestal koninginnen, die eerst uitkomen) en zweefvliegen zorgen voor de bestuiving. De plant haalt heel wat voedsel uit zijn ondergrondse bol, typisch omgeven door dicht opeengehoopte schubben. Dankzij deze bol kan de hyacint zich ook vegetatief voortplanten. Dus zonder zaadvorming, gezien de bestuiving dikwijls onvoldoende is door een tekort aan insecten in het voorjaar. Het bovengrondse deel van de plant sterft ook vrij snel af, maar de ondergrondse bol blijft bestaan als voedselreservoir tot de volgende lente. Deze bollen zijn voor ons niet eetbaar, vroeger werd hun wit sap wel gebruikt als lijm.

Symbool van zachtheid en liefde

Uit de geurige bloemen van de wilde hyacint wordt een etherische olie gemaakt, met een aantrekkelijk aroma. De bloem is ook symbool van zachtheid en liefde. Vroeger werd ze dikwijls gebruikt in bruidsboeketten. Een oude Griekse legende verhaalt hoe de zonnegod Apollo hevig verliefd was op de mooie atleet Hyacinthus. Tijdens een wedstrijd discuswerpen wordt deze laatste ernstig aan het hoofd verwond door een afgeweken discus, waarop hij sterft. Apollo is hierom zeer bedroefd en om zich enigszins te troosten verandert hij het stoffelijk overschot van de jongeling in een mooie paarsblauwe bloem: de hyacint. ■



Wilde hyacint
(foto: Alain Pieters)

Wilde hyacint	
Wetensch. naam	<i>Hyacinthoides non-scripta</i>
Familie	Lelieachtigen
Voorkomen	bos, kreupelhout hybridevorming met cultivars +++
Hoogte	15-50 cm
Bladeren	lijnvormig, 5-10 mm breed bladrozet aan voet plant
Bloei	april-mei
Bloemen	kroon onderaan vergroeid, klokvorm geurend; blauwpaars, soms wit
Voortplanting	via zaadvorming of vegetatief via ondergrondse bol



JOUW TERREINWAGEN VOOR RITJES IN DE NATUUR

Wij zijn jouw fietsenwinkels in Antwerpen, Berchem, Edegem en (vanaf zomer 2023) Schoten. Met welke fiets trek jij de natuur in: de stadsfiets, e-bike, reisfiets, gravelbike, racefiets, bakfiets of vouwfiets? We helpen je kiezen.



Voor elke verkochte fiets planten wij, samen met Go Forest, één boom. Dit komt neer op circa 3.500 bomen per jaar! Waarom wij dit doen lees je op fietsendegeus.be/go-forest.

ONTDEK ONS GAMMA
EN ALLE FILIALEN OP

FIETSENDEGEUS.BE

Van bos-, roof-, sater- en vooral renmieren

Tekst: Gerd Dossche

Ons landje is zo'n 90 miersoorten rijk. Daar komt al eens een exoot bij. Enkele zijn zo zeldzaam dat ze op de voorlopige 'Rode Lijst' staan wegens met uitsterven bedreigd. In Antwerpen zouden een 20-tal soorten voorkomen. Enkele zijn importproducten (meegekomen met fruit, groenten ...).



Grauwzwarte renmier (foto: Gerd Dossche)

Het genus (familie) *Formica* (Latijn voor mier) telt 14 soorten: 4 soorten koepelbouwende bosmieren, 1 roofmier en 3 satermieren wier nesten in de grond zitten maar soms overdekt worden met een laagje plantendeeltjes en 6 zgn. soorten ren- of baardmieren. Sommige lijken zo sterk op elkaar dat microscopisch onderzoek nodig is om de soort te bepalen. Tussen de renmieren (ook slaafmieren genoemd) en de andere soorten bestaat er een ingewikkelde relatie. Soms neemt een vreemde koningin het nest van de renmieren over, doodt de aanwezige koningin en legt daarna uiteraard enkel nog eieren van haar eigen soort terwijl de nog aanwezige renmieren de nieuwkomers dienen als 'slaven'. In andere gevallen worden poppen van de renmieren gestolen bij een overval. Daarvan worden de meeste opgegeten maar degene die uitkomen, werken voor de rovers.

Twee van die renmieren zijn zeker in Antwerpen aangetroffen: de rode en de grauwzwarte. Beide soorten zijn ongeveer 1 cm groot en warmteminnend maar verdragen geen echte hitte. Het is dus niet verwonderlijk dat je ze op plaatsen aantreft waar de zon voor de nodige warmte zorgt, maar braamstruwelen of

een ander soort begroeiing tegelijk parasol spelen. Je vindt ze niet in de straten zoals de zwarte wegmier of in een grasperkje zoals de rode steekmier. Een begroeide spoorwegberm of dito rand van een pad zijn dus ideaal (denk Wolvenberg, spoorwegberm Saffierstraat ...). De verspreiding van de rode renmier lijkt ook spoorwegen en warme valleien te volgen.

Renmieren zijn actieve jagers. Ze leven van insecten die ze dood vinden of zelf doden, maar ze houden ook bladluizen die ze 'melken', m.a.w. waarvan ze de suikerhoudende afscheiding eten. Ik stelde vast dat ze hun 'kudde' actief beschermen tegen bijvoorbeeld bladluizendoders. Er is soms 1 koningin in het nest aanwezig, soms meerdere. Zoals bij andere mieren zwermen in de zomer de gevleugelde mannetjes en vrouwtjes uit, de bevruchte vrouwtjes stichten (met veel geluk) een nieuwe kolonie. Ze kunnen dat alleen doen of met meerdere en soms gaan ze terug naar een bestaande kolonie. Deze mieren hebben geen angel. Ze bijten en spuiten mierenzuur. Voor een insect is dat dodelijk, voor een muis als een traangasgranaat en voor ons hoogstens een tijdelijke irritatie.



Waarom een cursus Natuurverkenner in Antwerpen?

(zie ook p. 16)

Is er nood aan een natuurvereniging in een grootstad? Welke uitdagingen zijn er?

Op deze en vele andere vragen krijg je een antwoord tijdens 8 lessen, waarin alle aspecten van onze vereniging aan bod komen.

Dieren, planten, water maar ook natuurbeheer, natuurbehoud en natuurherstel in de stad ; alles wordt besproken.

Niet tijdens saaie lessen, maar veelal tijdens leuke en leerrijke excursies.

Een cursus dus waarin je alle 'ins en outs' van onze vereniging leert kennen. Geïnteresseerd?

Schrijf je dan nu in en noteer alvast volgende data in je agenda:

12 april 20-22u 26 mei 09-12u

22 april 20-22u 02 juni 17-19u

27 april 08-12u 08 juni 09-12u

04 mei 09-12u 15 juni 09-12u

Wat mag je verwachten? Een vroege vogelwandeling, een half dagje natuurbeheer, een 'bibberexcursie', natuur in de ruïnen,...

Prijs voor leden: 80€

Prijs voor niet-leden: 100€

Inschrijven via <https://www.natuurpunt.be/agenda/natuurverkenner-67810>

of via Marc Andries NAseducatie@telenet.be

Lezing

'Verborgene wilde planten in Antwerpen' door Joris De Rycke

ter gelegenheid van de jaarlijkse ledenbijeenkomst Natuurpunt Antwerpen Stad

Wanneer: vrijdagavond 15 maart 2024

Waar: de kelder van De Groene Waterman (Wolstraat 7, 2000 Antwerpen)

Programma:

19u30: bondig jaaroverzicht en verkiezing van het nieuwe bestuur

20u15: spreekbeurt door Joris De Rycke

21u00: einde spreekbeurt en mogelijkheid tot het stellen van vragen

21u15: gezellige drink

Mail ons op secretariaat@natuurpuntantwerpenstad.be om je aanwezigheid te bevestigen.

Tot dan!

Vogelweekend in Trois-Ponts



Notenkraker en waterspreeuw, in de stad zal je deze vogels zelden vinden. Daarom gaat onze lokale vogelwerkgroep De Stadsmus er naar op zoek in de Ardennen. Uiteraard zullen we ook andere bijzondere vogels spotten. We trekken hier een heel weekend voor uit. Het worden gegarandeerd gezellige en leerrijke dagen.

Waar: het Natuurvriendenhuis Les Gattes in Trois-Ponts.

Wanneer: van vrijdagavond 27 september tot zondag 29 september 2024.

Wat kost het: € 65 voor leden van Natuurpunt en € 80 voor niet-leden. Als je recht hebt op een sociaal tarief (verhoogde tegemoetkoming bij je ziekenfonds) dan betaal je € 30.

Inbegrepen: 2 overnachtingen in het Natuurvriendenhuis (leden van de vereniging Natuurvrienden krijgen hier nog een korting op); warme maaltijd op vrijdag- en zaterdagavond met keuze voor vegetarisch; koffie en thee 's morgens. Niet inbegrepen: andere dranken (ter plekke te koop); ontbijt en lunchpakket op zaterdag en zondag.

Voor het vervoer naar Trois-Ponts organiseren we een carpooling. De kosten voor het vervoer betaal je rechtstreeks aan de chauffeur waarmee je mee meereijdt. Ook dit is niet in de prijs inbegrepen.

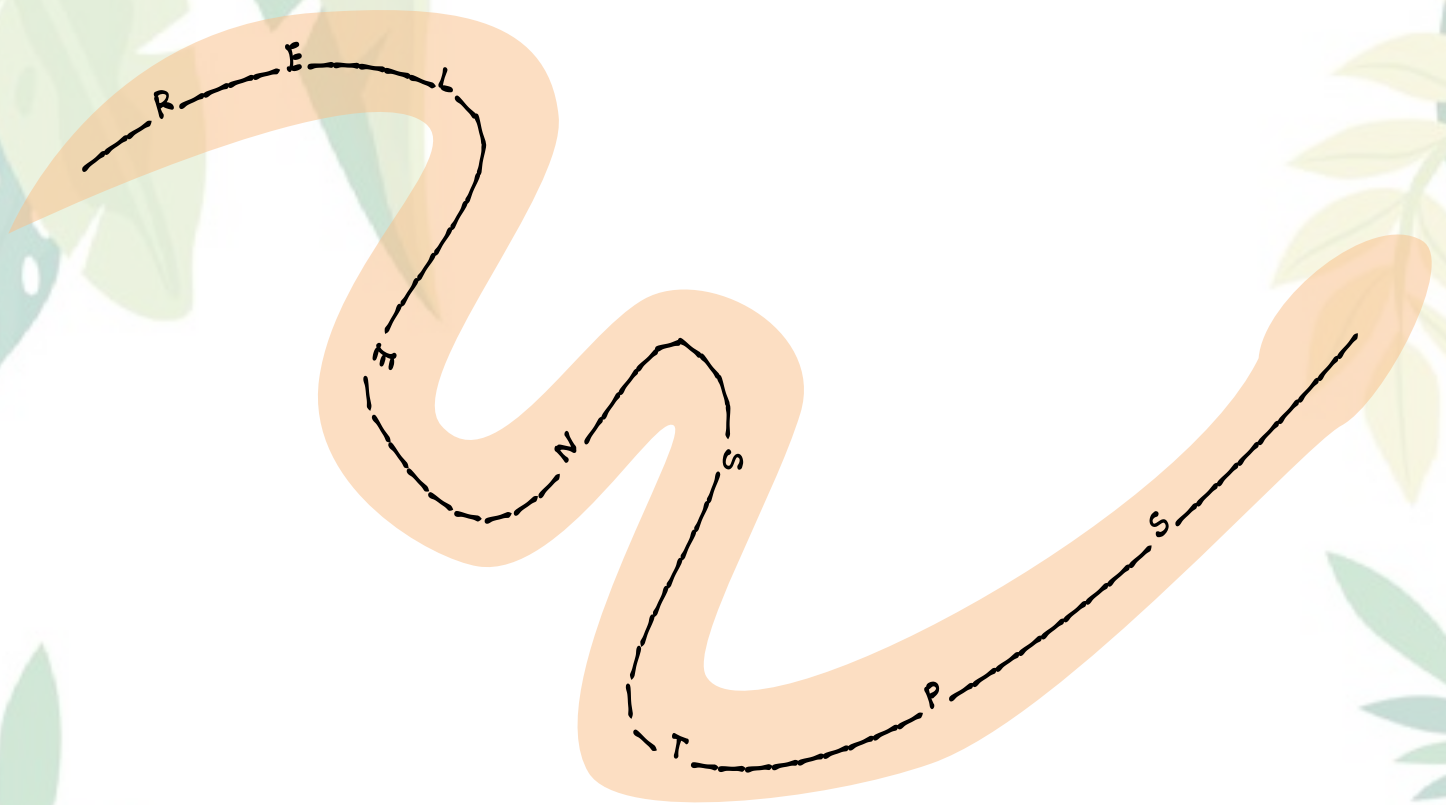
We vertrekken op vrijdag rond 16 uur in Berchem en we zijn zondagavond rond 19 uur terug thuis.

Het aantal deelnemers is beperkt. Wacht dus niet te lang om in te schrijven.

Inschrijven kan via de website van Natuurpunt: <https://www.natuurpunt.be/naarbuiten>.

Natuurslang

In deze puzzel kom je allemaal dieren en planten tegen die zich in een rijtje hebben geplaatst zodat hun eerste en laatste letter gedeeld zijn. Je krijgt telkens een tip. De gedeelde letters krijg je cadeau, succes!



Tips

1. _R: Het enige giftige reptiel dat in België leeft en een passende start voor deze puzzel!
2. R_E: Deze vogel heeft een opvallende kleur ergens op zijn lichaam. Hij is zeer territoriaal.
3. E_L: Dit zoogdier heeft een zeer opvallende bescherming die je liever niet aanraakt!
4. L_E: Een kever die graag bladluizen eet. Zijn mooie kleur en stippen zouden volgens sommigen geluk met zich meebrengen.
5. E_N: In de herfst verstopt hij eikels in de grond om tijdens de winter op te graven. De eikels die hij niet opeet, zullen uitgroeien tot nieuwe bomen.
6. N_S : Een van de eerste bloemen van het jaar. Bijen en hommels zoemen dankbaar in hun koker.
7. S_T: Plots in het bos, een snel en hard getik. Wie maakt het geluid?
8. T_P: In vele tuinen groeien ze vanuit een bol. Rood, roos, paars, alle kleuren die je maar wil.
9. P_S: Geen koolmees, maar wat dan wel? Hij lijkt een lichtblauw petje te dragen.
10. S_: Vuur en Water zijn allebei mogelijk! Deze amfibie eet tal van insecten in de vijver.

Oplossing zie p. 6

Afgiftekantoor

Antwerpen X MassPost

Erkenningsnummer:
P913.972

Activiteitenkalender

MAART – APRIL – MEI 2024

Voor de volledige agenda en de meest recente info zie www.natuurpuntantwerpenstad.be



Maart 2024

- 15 Jaarlijkse ledenbijeenkomst Natuurpunt Antwerpen Stad**
in De Groene Waterman, Wolstraat 7, 2000 Antwerpen, om 19u30. Alle info: <https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/algemene-vergadering-natuurpunt-antwerpen-stad/>
- 30 FONAS – Floristisch onderzoek van Natuurpunt Antwerpen Stad: Voorjaarsbloeiërs.**
Nachtegalenpark, om 13u30.
Afspraak hoofdingang Middelheimmuseum, Middelheimlaan, 2020 Antwerpen. Meer info: <https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/fonas-floristisch-onderzoek-en-monitoring-voor-natuurpunt-antwerpen-stad/>

April 2024

- 7 Anti-graffititeam Wolvenberg, van 10u00 tot 12u00.**
Alle info: <https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/anti-graffititeam-wolvenberg/>
- 14 Inheemse plantenmarkt - Plantenverkoop van inheemse en deels autochtone planten.**
Locatie: Dageraadplaats, 2018 Antwerpen.
Meer info volgt op onze website en sociale media.
- 28 Wandeling Groot Schijn met gids, om 14u00.**
Samenkomst aan het Speelbos, t.h.v. Ruggeveldlaan 99, 2100 Deurne.
<https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/wandeling-groot-schijn-met-gids/>
Inschrijven via boekenberg@gmail.com

Mei 2024

- 4 FONAS – Floristisch onderzoek van Natuurpunt Antwerpen Stad: Brilschanspark, om 13:30.**
Afspraak aan de wandel- en fietsbrug 'Berchem-brug' ter hoogte van de Marcel Auburtinlaan 93, 2600 Berchem.

Meer info: <https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/fonas-floristisch-onderzoek-en-monitoring-voor-natuurpunt-antwerpen-stad-2/>

5 Anti-graffititeam Wolvenberg, van 10u00 tot 12u00.
Alle info: <https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/anti-graffititeam-wolvenberg-2/>

17 FONAS – Floristisch onderzoek van Natuurpunt Antwerpen Stad: Avondplantenwandeling Middelheimmuseum, om 18u30.
Afspraak aan de hoofdingang van het Middelheimmuseum, Middelheimlaan, 2020 Antwerpen.
Meer info: <https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/events/fonas-floristisch-onderzoek-en-monitoring-voor-natuurpunt-antwerpen-stad-3/>

Juni 2024

- 3 Maandelijks op maandag – filmavond in Filmhuis Klappe**
Klappestraat 2, 2060 Antwerpen – om 19u30.
Meer info: https://www.klappei.be/events/mom9_natuurpunt/ (Natuurpunt Antwerpen Stad)

DE STADSMUS

Vogeltellingen (iedere eerste zondag van de maand om 8u30)
3 maart 2024: vogeltelling Stadspark, samenkomst hoek Van Eycklei - Quinten Matsijslei.
7 april 2024: Park Prieel, samenkomst ingang Spoorwegstraat, 2600 Berchem.
5 mei 2024: Brialmontpark, samenkomst voetgangersbrug, kant Singel.
2 juni 2024: Groene plekken in de stad (per fiets), samenkomst poortgebouw Groen Kwartier (Lange Leemstraat).
Inschrijven wenselijk via:
vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

Uitstappen

14 april 2024: daguitstap De Blankaart, zeearenden Betty en Paul.
Samenkomst: 8u00 Borsbeeksebrug (Berchem)
26 mei 2024: daguitstap De Liereman, bijzondere broedvogels.
Samenkomst: 8u00 Borsbeeksebrug (Berchem)
Inschrijven verplicht via: vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be
Facebook: <https://www.facebook.com/destadsmus>

Boeiende basiscursus voor elke natuurliefhebber

Zoek je echte natuurbeleving? Wil je basiskennis over de natuur opdoen? Dan hebben we in 2024 een cursus Natuurverkenner in de aanbieding. Heb je zin om je in te spannen voor de natuur in onze stad? Dan is deze cursus iets voor jou!

De cursus Natuurverkenner is een interactieve en wervelende instapcursus voor natuurliefhebbers. Je wordt ondergedompeld in de wondere wereld van de natuur. Geen verre bestemmingen of exotische dieren of planten met onuitsprekbare namen; gewoon de natuur rondom ons, waar je misschien al jaren, zonder het te beseffen, voorbij loopt.

Lees meer over de inhoud en data van de cursus op p. 14 van dit nummer.

BEHEER WOLVENBERG

Tweewekelijkse afwisseling tussen zondagvoormiddag en dinsdagnamiddag.
Meer info en beheerdata op: <https://www.natuurpuntantwerpenstad.be/nieuws/beheerwerken-wolvenberg/>
Afspraakplaats: container hoek Posthofbrug – Singel.
Stevig schoeisel en kledij die tegen een stootje kan.
Werkhandschoenen krijg je ter plekke.